

**Oponentní posudek na diplomovou práci Josefa KRÁLE
„Srovnání středoškolských učitelů matematiky a občanské nauky“
(obor: Psychologie – SpPg)**

Téma diplomové práce:

Za téma diplomové práce autor zvolil srovnání středoškolských učitelů matematiky a občanské nauky. Protože se při srovnání soustřeďuje především na způsob organizace vyučovacího procesu, dostává se do popředí spíše srovnání předmětu matematika a předmětu občanská nauka. V odborných i neobdobných kruzích se často setkáváme s proklamacemi a doporučeními vůči škole, která nejen nerespektují specifickou školní socializaci, ale ani možnosti a cíle jednotlivých předmětů. Protože i výzkumů v této oblasti je velice málo (výjimku snad tvoří starší práce V. Hrabala a nejnovější práce M. Rendla v oblasti matematiky), je nutné tematizaci této problematiky uvítat.

Druhá úroveň srovnání (realizována je již přes všechny předměty) se opírá o vztah učitel – žák, konkrétně o srovnání míry direktivity v práci učitele. Protože se tohoto pojmu (bez hlubší analýzy, co se tím myslí v pedagogické praxi, co znamená v různých kontextech a podobně) poměrně často používá (a to většinou s negativní konotací), je možné hodnotit i tuto volbu pozitivně.

Formální charakteristika práce:

Předkládaná diplomová práce „Srovnání středoškolských učitelů matematiky a občanské nauky“ má velký rozsah (222 stran) z toho 122 vlastního textu (v číslování došlo k chybě: číslováno 1. až 31. strana a znovu 2. až 92. strana), 100 stran tvoří přílohy. Velký rozsah textu nemá opodstatnění, protože některé části jsou redundantní.

Po formální stránce má předložená práce následující náležitosti: čestné prohlášení; abstrakt (česky, anglicky); klíčová slova; strukturovaný obsah (chybné číslování kap. 3., začíná podkapitolou 3.3).

Obsahová charakteristika práce:

Z faktorů ovlivňujících vztah mezi učitelem a žáky se autor v teoretické části zaměřuje na problematiku symetrie a asymetrie (respektive non-direktivity a direktivity) ve vztahu učitel – žák. Toto rozhodnutí není zdůvodněno. Teoretické uchopení zkoumaného problému

je velmi zjednodušené a nepřesvědčivé. Psychoanalytické inspirace jsou sice zajímavé, ale v další části práce s nimi autor již nepracuje a nerozvíjí je. Bez hlubší analýzy autor vybírá části odborných textů a klade je vedle sebe. Komentáře autora někdy úplně přesně opakují citované či trochu naivně citované komentují (za příklad je možné uvést text na straně 6, 7, 8, 11 a podobně).

Teoretická část netvoří funkční předpolí pro výzkumnou část. Opačná strategie (teoretizace empiricky zjištěných poznatků) nebyla autorem rovněž využita.

I výzkumná část postrádá hlubší analýzu a elaboraci záměrů autora. Dotazník, sestrojený autorem pro zjišťování faktorů ovlivňujících direktivitu učitelů na středních školách, nepovažuji v realizované podobě za příliš zdařilý. Zvláště vlastní zjišťování míry direktivity je zavádějící. Doporučená škála v sobě kumuluje dva rozdílné momenty. Jednak dotaz na míru direktivity a jednak hodnotící moment vhodnosti a kvality realizované direktivity. Tuto nejednotnost navozuje u prvního a pátého stupně slůvko „příliš“, hlavně však u třetího stupně formulace: „...učitel vhodným způsobem umožňuje studentům během vyučování se svobodně projevit, ale zároveň je i dokáže vhodným způsobem usměrnit, takže je vztah mezi ním a studenty vyvážený“ (podtrhla autorka posudku). Dotazník tak předjímá výsledky, což se také ukázalo v kapitole 3., ve které se autor opírá o studentské slovní zdůvodnění jejich hodnocení direktivnosti učitele. Záporné a pozitivní hodnocení v rámci jednotlivých intervalů v podstatě kopíruje v dotazníku doporučenou škálu. Nicméně je nutné konstatovat, že studentské komentáře přinášejí velice bohatý a zajímavý podkladový materiál – otvírající složitost sledovaného problému. Tuto část práce považuji za přínosnou.

Hlavním zdrojem informací jsou pro autora rozsáhlé rozhovory s učiteli. Jak autor uvádí (abstrakt), jde o upravený přepis rozhovorů. Není jasné, o jakou úpravu jde (autor je prezentuje jako etnografické rozhovory), jak byly rozhovory realizovány, pod jakým klíčem byli vybráni učitelé? I přes tyto nejasnosti (rozpaky) jsou rozhovory pravděpodobně cenným svědectvím o způsobu „řešení“ školních dilemat jednotlivými pedagogy. V jejich vyjádřeních se zobrazuje jednak pojetí předmětu, míra volnosti, se kterou pracují, způsob úkolování, charakter interakce se studenty a celá řada jiných výzev, které musí učitelé každodenně řešit. Škoda, že nebyla provedena konfrontace učitelské percepce školní reality s pohledem studentů, který vyjádřili v komentářích k jejich hodnocení direktivity. Za předpokladu, že šlo o studenty učitelů, se kterými byly dělány rozhovory (z textu to není jasné).

V kapitole 4. se autor soustředuje na srovnání přístupů k profesi mezi učiteli matematiky a občanské výchovy (volba předmětu matematika a občanská nauka není zdůvodněna). Kapitola začíná teoretickou pasáží věnovanou zkušenostem začínajících učitelů. Jde o téma, jež s cíli práce souvisí jen velmi vzdáleně. Autor zde opět pracuje s několika články, z nichž vybírá velice rozsáhlé pasáže k citování. Zařazení celých pasáží působí v práci nesourodě. Celkově se práce vyznačuje (i když byla pravděpodobně velice pracná) velmi zastřenou logickou strukturou. V závěru autor konstatuje podstatný rozdíl mezi učiteli matematiky a občanské nauky – práce spíše naznačuje podstatné rozdíly mezi těmito předměty.

Přes všechny výhrady je nutné konstatovat, že se práce dotýká velmi podstatných skutečností školní reality, které je nutné poznat a respektovat při školní práci a mimo jiné při zavádění inovací do dnešní školy. Především považuji za cenný pohled samotných aktérů školy: učitelů a studentů.

ZÁVĚR

Přes výše uvedené připomínky doporučuji, aby byla práce předložena k obhajobě v rámci oponentního řízení.

V Praze dne 8. 5. 2006

Doc. PhDr. Isabella Pavelková, CSc.